

BÜLTEN

24 Mayıs 2023 2023/09

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Bireysel Başvuru Süreci

Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni 14 Mayıs 1954 tarihinde onaylamış olup 28 Ocak 1987 tarihinde ise sözleşmeden ve ek protokollerden doğan hak ve özgürlüklerin ihlali durumunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru imkanı tanınmıştır. Bireysel başvuru usulü ile kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin yargısal olarak korunmasına imkan sağlanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ("AİHS") imzalayan ülkelerden biri tarafından Sözleşme ve Ek Protokollerde belirlenen haklarının ihlal edildiğini düşünen herkes tarafından başvuruda bulunabilecektir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Bireysel Başvuru Kapsamı

AİHS ve Ek Protokollerden kaynaklanan temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiğini düşünene gerçek ve tüzel kişilere AİHM'e başvuru hakkı tanınmıştır. Bireysel başvuruda bulunacak kişinin şikayet ettiği devletin vatandaşı olması şartı bulunmamaktadır. Şikayette bulunulacak devletin AİHS tarafı olması yeterli olup başvuru kişinin AİHS tarafı ülke vatandaşı olması şartı öngörülmemiştir. Ayrıca, dini cemaatler, sendikalar, siyasi partiler gibi hükümet dışı örgütler ve kişi grupları da AİHM'e başvuru hakkına sahiptir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokollerce korunan haklara aşağıda ver verilmiştir. Ek Protokollerde düzenlenen haklar ancak protokollerini imzalayan ve onaylayan devletlere karşı ileri sürülebilecektir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Korunan Haklar

- İnsan haklarına saygı yükümlülüğü,
- Yaşam Hakkı,
- İşkence ve kötü muamele yasağı,
- Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı,
- Kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı,
- Adil yargılanma hakkı,
- Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi,
- Özel yaşam ve aile yaşamına saygı ilkesi,
- Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü,
- İfade özgürlüğü,
- Toplanma ve dernek kurma özgürlüğü,
- Evlenme hakkı,
- Etkili bir hukuksal tazmin yolu hakkı,
- Ayrımcılık yasağı

1 Nolu Protokol ile Korunan Haklar

- Mülkiyet hakkının korunması,
- Eğitim hakkı,
- Serbest seçim hakkı.

4 Nolu Protokol ile Korunan Haklar

- Borçtan dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılmama hakkı,
- Serbest dolaşım hakkı,
- Vatandaşların sınır dışı edilme yasağı,
- Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmeleri yasağı.

6 Nolu Protokol ile Korunan Haklar

- Ölüm cezasının kaldırılması.

7 Nolu Protokol ile Korunan Haklar

- Yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin usuli güvenceler,
- Cezai konularda iki dereceli yargılanma hakkı,
- Adli hata yapılması halinde tazminat hakkı,
- Aynı suçtan dolayı iki defa yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı,
- Eşler arasındaki eşitlik,

12 Nolu Protokol ile Korunan Haklar

- Ayrımcılığın Genel Olarak Yasaklanması.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvuru Usulü

AİHS 35. Maddesine göre başvuru sahibinin iç hukuk yollarını tüketmesi ve kesin karar tarihinden sonra 4 ay içerisinde AİHM'e başvurması gerekmektedir. 4 aylık başvuru süresi, iç hukuk yollarında verilen kararın kesinleşmesinden itibaren başlamaktadır. Ayrıca, imzasız başvurular ve önceden mahkeme veya başka bir uluslararası yargı kuruluşu tarafından karar bağlanmış olaylarla aynı ve yeni olay içermeyen başvurular reddedilmektedir.

Yapılacak başvurunun, AİHS ve Ek Protokollerde düzenlenen usul kurallara ve genel ilkelere uygun şekilde yapılması gerekmektedir. AİHM'nin resmi dili İngilizce ve Fransızca olsa da, herkes kendi dilinde başvuru yapma hakkına sahiptir. Ancak başvuru sonrası aşamalarda Mahkeme'nin resmi dillerinden seçim yapılarak yazışmaların bu dilde yürütülmesi gerekmektedir.

AİHM'e başvuru yapılabilmesi için; başvuru formunun doldurulması ve imzalanması, başvuru temsilci vasıtasıyla yapılıyorsa mahkeme tarafından formatı hazırlanan yetki belgesinin başvuru ve temsilcisi tarafından imzalanması, eklenecek belgelerin ve mahkeme kararlarının tarih sıralamasına uygun şekilde sıra numarası verilmek suretiyle başvuru formuna eklenmesi gerekmektedir. Bireysel başvuru formu ve ekindeki belgeler zımbalanmadan veyahut delgeçle delinmeden zarfa konulmalı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin aşağıda verilen adresine posta yoluyla iadeli ve taahhütlü şekilde gönderilmelidir:

Adres: "Cour Européenne des Droits de L'Homme, Conseil de L'Europe, F-67075 Strasbourg-Cedex/FRANCE, Telefon: 33(0)3 88 41 20 18, Faks: 33 (0)3 88 41 27 30"

AİHM İhtüzüğü 47. Maddesine göre başvuruda aşağıdaki hususların yer alması gerekmektedir:

- Davacının ismi, doğum tarihi, uyruğu, cinsiyeti, mesleği ve adresi,
- Varsa temsilcisinin isim, meslek ve adresi,
- Davacının kendisine karşı başvuruda bulunmuş olduğu sözleşmeci Taraf veya Taraflar,
- Olayların özet biçimde açıklanması,
- Sözleşme'nin ihlal iddia veya iddiaları ve elverişli kanıtlar hakkında kısa bir açıklama,
- Sözleşme'nin 35/1 maddesinde belirtilen kabul koşullarına davacı tarafından uyulduğuna ilişkin kısa bir açıklama,
- Dava konusu ve ana çizgileriyle davacının Sözleşme'nin 41. Maddesine göre yapacağı haklı giderim istemi,
- Uygun bütün belgelerin ve özellikle dava konusuna ilişkin yargı kararları ve sair karar örnekleri.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Tarafından Verilecek Kararlar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce verilecek kararlar temyiz incelemesi niteliğinde olmayıp ulusal mahkeme kararlarının ortadan kaldırılması ve değiştirilmesi mümkün değildir. AİHM tarafından verilen kararlar AİHS'nin ihlal edilip edilmediğine ilişkin olup ihlalin tespiti halinde Sözleşmeci Devletlerin, mahkeme kararlarının uygulanması için gerekli tedbirleri almaları gerekecektir. Sözleşmeci Devlet'in uluslararası hukuktan kaynaklanan sorumluluğu kapsamında üç yükümlülük doğmaktadır. Bunlar; haksız fiilin durdurulması, tazmin ve benzer ihlallerin önlenmesi yükümlülüğüdür.

AİHM İnceleme neticesinde aşağıdaki kararlara hükmedebilecektir:

- Hak İhlali Olmadığı Kararı,
- Hak İhlali Olduğu Kararı,
- Tazminat Kararı.

AIHM, üye devletin başvuruçunun temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği kanaatine varırsa başvuruçunun tatmin edilmesine yönelik bir tazminat kararı verecektir. AIHM kararında belirlenen tazminatlar, karar kesinleştikten sonra, Adalet Bakanlığı'na bağlı İnsan Hakları Daire Başkanlığı'na gönderilecek bir dilekçe ile talep edilecektir. Talep edilmesi halinde hükmedilen tazminatlar, üç ay içerisinde başvuruçunun dilekçesinde belirttiği banka hesabına yatırılacaktır.

SONUÇ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, temel hak ve hürriyetlerin uluslararası düzeyde korunması için 1959 yılında kurulmuş bir uluslararası kurumdur ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokollere taraf ülkeler tarafından yapılan hak ihlalleri açısından büyük koruma alanına haizdir.

Yapılacak başvuruların esası kadar usulü işlemlerin önemi sebebiyle başvuru işlemlerinin ilgili Sözleşme hükümlerine uygun yürütülmesi gerekmektedir. Zira savunmalar esasen kabul edilebilecek içerikte ise de mevzuatın aradığı şekil şartları ve kabul edilebilirlik durumlarını içermiyorsa reddedilebilmektedir. İşbu sebeple, yapılan başvuruların şekil şartlarını uygun ve titizlikte takibi gerekmektedir.